

door Lidewij Bergsma

VAN BELANG VOOR BESTUUR EN TOEZICHT

Nieuwe wet: recht op inzage dossier voor nabestaanden

Op dit moment is er geen wettelijke regeling die bepaalt wanneer inzage in het medisch dossier verleend zou moeten worden aan nabestaanden van een overleden patiënt. Een voorgestelde wijziging van de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO) brengt hierin verandering. Zorginstellingen kunnen dan vaker te maken krijgen met een te honoreren verzoek van nabestaanden om inzage.

Nabestaanden hebben straks onder voorwaarden recht op inzage dossier na overlijden dierbare.

In een recente rechtszaak verzochten ouders van hun door zelfdoding overleden (volwassen) dochter inzage in haar medisch dossier. De ouders hadden twijfels over de vraag of de GGZ-instelling, waar de dochter extramuraal werd behandeld vanwege een depressie, medisch adequaat had gehandeld en stelden vragen over de gang van zaken na haar overlijden. De dochter had vóór haar overlijden geen toestemming verleend voor inzage in haar medisch dossier. Zij had aan de behandeld psychiater meermaals en uitdrukkelijk gezegd dat zij haar ouders niet bij de behandeling wilde betrekken. Vanwege de goede band tussen de ouders en de dochter menen de ouders echter dat na haar overlijden toestemming voor inzage in haar medisch dossier moet worden aangenomen.

Op 19 juli 2017 oordeelde de rechtbank Limburg dat geen veronderstelde toestemming kan worden aangenomen met het oog op het eerdere, uitdrukkelijke verbod van de dochter om inzage te verlenen aan de ouders. Volgens de rechtbank levert dit tenminste een contra-indicatie op voor de veronderstelde toestemming. Verder neemt de rechtbank in aanmerking dat er buiten de goede band tussen de overledene en de ouders geen andere feiten en omstandigheden zijn aangevoerd ter onderbouwing van de veronderstelde toestemming. Volgens de rechtbank kan (enkel) uit een goede band tussen ouders en de dochter niet zonder meer veronderstelde toestemming volgen.

Huidig uitgangspunt

Volgens de huidige WGBO draagt de hulpverlener er zorg voor dat anderen dan de patiënt geen inlichtingen over de patiënt dan wel inzage in of afschrift van het medisch dossier ontvangen. Onder 'anderen' dienen ook nabestaanden te worden begre-

pen. De ratio hiervan is dat de belangen van de patiënt beschermd worden en het algemene belang dat personen zich tot hulpverleners moeten kunnen wenden zonder dat zij bang hoeven zijn dat in vertrouwen verstrekte gegevens worden verspreid. Nabestaanden hebben dus geen zelfstandig recht op inzage in het medisch dossier. In het algemeen wordt aangenomen dat het medisch beroepsgeheim ook geldt na het overlijden van de patiënt. Het uitgangspunt is dan ook dat de hulpverlener zich in beginsel op het medisch beroepsgeheim kan beroepen bij een verzoek van nabestaanden om inzage in het medisch dossier. Dit is in beginsel alleen anders indien de overledene bij leven heeft ingestemd met inzage in het medisch dossier.

Uitzonderingen

Uit de rechtspraak volgt dat er enkele uitzonderingen zijn op het uitgangspunt dat het medisch beroepsgeheim ook geldt ten aanzien van nabestaanden van de overleden patiënt. Van een dergelijke uitzondering is sprake indien:

- _ een wettelijk voorschrift verplicht tot gegevensverstrekking;
- _ er concrete aanwijzingen zijn dat de patiënt toestemming zou hebben verleend, of;
- _ er concrete aanwijzingen zijn voor een zwaarwegend belang tot inzage.

Wettelijk voorschrift

Een wettelijk voorschrift kan bepalen dat een hulpverlener zich niet hoeft te beroepen op zijn medisch beroepsgeheim na het overlijden van de patiënt. Dit is bijvoorbeeld aan de orde bij de melding van een calamiteit bij de zorgverlening of de melding van geweld in de zorgrelatie op grond van de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz) aan de Inspectie voor de Gezondheidszorg.

Veronderstelde toestemming

Deze uitzonderingsgrond heeft zich in de rechtspraak ontwikkeld. Bij veronderstelde toestemming van de patiënt wordt ervan uitgegaan dat indien de patiënt zich over inzage in zijn dossier na overlijden had kunnen uitlaten, hij hiervoor zo goed als zeker toestemming had verleend. Of de toestemming van de patiënt mag worden verondersteld hangt af van verschillende factoren, zoals de relatie van de nabestaande met de overledene, de aard en de omvang van de

Emotionele en financiële belangen
zijn
onvoldoende zwaarwegend

te verstrekken medische gegevens en het belang dat de nabestaande bij inzage heeft. Bij de beoordeling is ook van belang of de gegevens op een andere wijze verkregen kunnen worden. De hiervoor beschreven uitspraak van de rechtbank Limburg sluit dan ook aan bij de toepassing die gegeven wordt aan het leerstuk van de veronderstelde toestemming.

Zwaarwegend belang

Ook deze uitzonderingsgrond is ontwikkeld in de rechtspraak. Indien er voldoende concrete en specifieke aanwijzingen bestaan dat door het beroep van de hulpverlener op het medisch beroepsgeheim een ander zwaarwegend belang geschaad wordt, kan het beroepsgeheim doorbroken worden. Of er sprake is van een dergelijke zwaarwegend belang moet de hulpverlener of de zorginstelling zelf afwegen.

Emotionele en financiële belangen worden in ieder geval niet aangemerkt als een voldoende 'zwaarwe-

Straks inzagerecht voor nabestaanden bij een calamiteitenmelding

gend belang' voor doorbreking van het beroepsgeheim. Uit de jurisprudentie volgt verder dat het belang van de nabestaande om duidelijkheid te verkrijgen over eventuele medische fouten en de mogelijkheden voor een schadevergoedingsprocedure is aan te merken als een emotioneel belang. Het enkele vermoeden van een medische fout betekent dan ook niet dat inzage in het medisch dossier van de overledene aan de nabestaande gegeven hoeft te worden. Van belang zijn daarnaast bijkomende omstandigheden of andere belangen. Ook is bij deze toetsing van belang of de gegevens op een andere wijze verkregen hadden kunnen worden. Recent is door de rechtbank wél als zwaarwegend belang aangenomen het beginsel van hoor- en wederhoor. Op basis van dit beginsel bestond er een recht op een contra-expertise. Dit betekende concreet dat de hulpverlener het medisch dossier ter beschikking van een deskundige moest stellen ter beantwoording van de vraag of de overledene ten tijde van het op laten van haar testament zodanig dement was dat zij niet in staat was om haar wil voldoende te bepalen.

KNMG-richtlijn

De KNMG-richtlijn inzake het omgaan met medische gegevens biedt handvatten voor de praktijk. In de richtlijn wordt vermeld dat 'gegevens uit het medisch dossier van de patiënt mogen worden verstrekt, als belanghebbenden een klacht tegen een arts hebben ingediend wegens een vermeende medische fout met het overlijden van de patiënt als gevolg. Aangenomen kan worden dat de pa-

tiënt hiervoor toestemming zou hebben gegeven'. Het valt op dat de KNMG-richtlijn ten onrechte meer ruimte laat om het beroepsgeheim te doorbreken na het overlijden van de patiënt. Zoals volgt uit de hierboven beschreven uitspraak is het enkel veronderstellen van een medische fout door de nabestaanden namelijk onvoldoende om toestemming voor inzage in het medisch dossier na het overlijden te veronderstellen. Het risico is dat wanneer hulpverleners te gemakkelijk inzage verlenen in het medisch dossier een tuchtrechtelijke maatregel opgelegd kan worden wegens schending van het medisch beroepsgeheim.

Voorgenomen wetswijziging

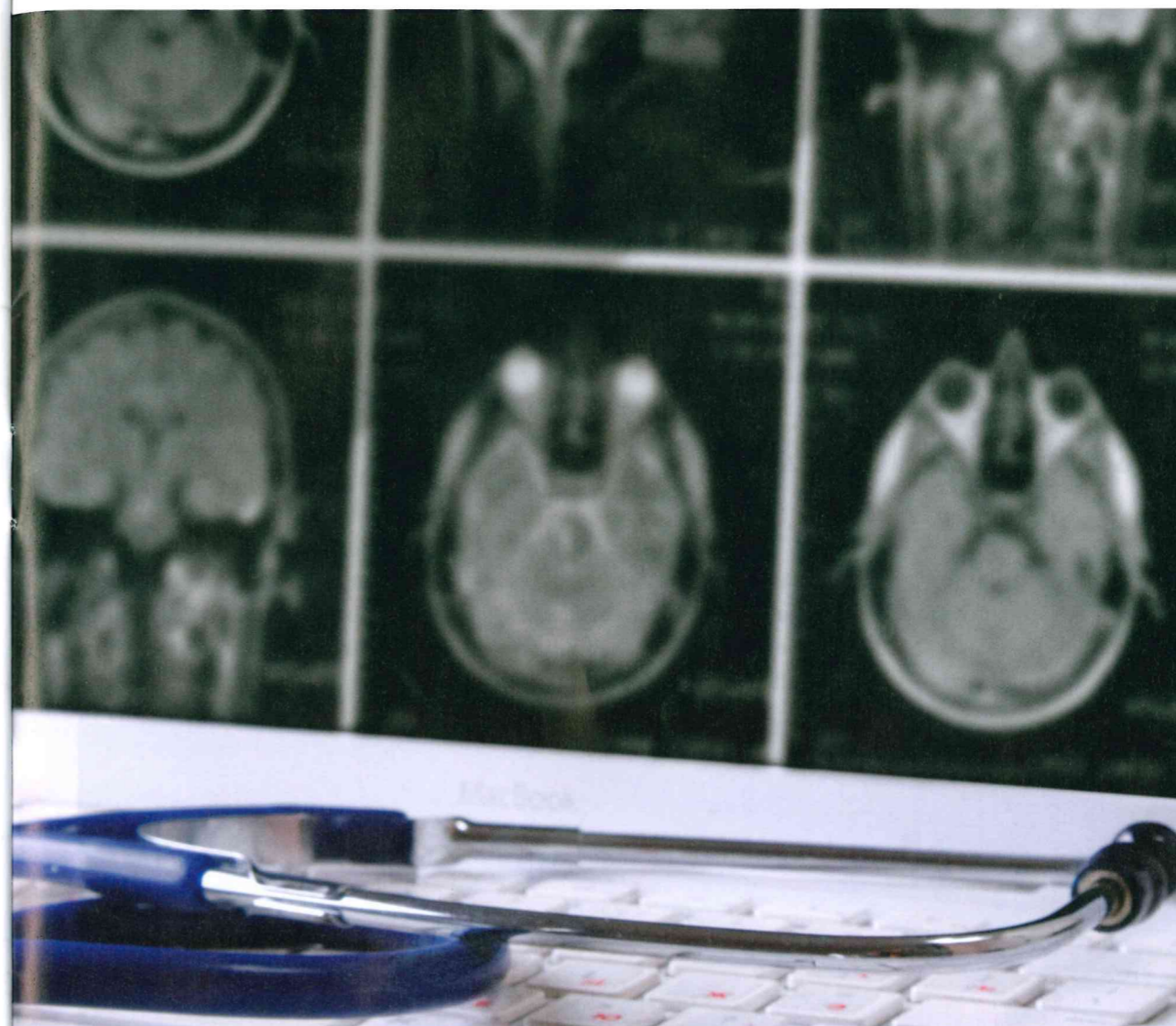
In het wetsvoorstel, dat mogelijk nog wijzigt, wordt voorgesteld om het inzagerecht van nabestaanden in het medisch dossier na overlijden van de patiënt in de WGBO vast te leggen. De aanleiding voor deze wetswijziging is dat tijdens de behandeling van de Wkkgz in de Tweede Kamer de wens is geuit om nabestaanden en vertegenwoordigers bij een vermoeden van een medische fout inzage te geven in het medisch dossier. Nabestaanden zouden door het inzagerecht beter kunnen beoordelen of hun vermoeden dat er een medische fout is gemaakt, terecht is. Daarbij merkt de regering op dat de twee gronden voor inzage, de veronderstelde toestemming en het zwaarwegend belang, niet altijd eenduidig worden toegepast in de rechtspraak. Het doel van de wetswijziging is om eenvoudiger kenbaar te maken wanneer en onder welke voorwaarden inzage kan worden verkregen voor nabestaanden. Volgens de regering is zoveel mogelijk aangesloten bij de bestaande jurisprudentie. Voorgesteld wordt om de nabestaande inzagerecht te geven in het medisch dossier van een overleden pa-

tiënt in de volgende situaties:

1. De overleden patiënt heeft bij leven schriftelijk of elektronisch toestemming gegeven voor inzage na overlijden.
2. De nabestaande heeft op grond van de Wkkgz een mededeling van een zorgaanbieder ontvangen van een calamiteit of van geweld in de zorgrelatie.
3. De nabestaande heeft een zwaarwegend belang bij inzage, er zijn voldoende concrete aanwijzingen dat dit belang wordt geschaad en inzage is noodzakelijk voor de behartiging van dit zwaarwegend belang.

De eerste situatie sluit aan bij de bestaande praktijk en het derde punt sluit aan bij de bestaande jurisprudentie. De situatie van de veronderstelde toestemming komt in het wetsvoorstel in zijn geheel niet aan de orde.

De tweede situatie is, anders dan punt één en drie, nieuw. Wanneer nabestaanden een incident gemeld krijgen waarbij sprake is van een calamiteit of van geweld in de zorgrelatie als bedoeld in de Wkkgz, wordt aan nabestaanden straks inzage gegeven in het medisch dossier. Het doel hiervan is volgens de regering om een eventuele klacht te kunnen onderbouwen en uiteindelijk de kwaliteit van zorg te verbeteren. De regering is zich er bewust van dat het niet uit te sluiten valt dat een nabestaande deze grond gebruikt om inzage in het dossier te krijgen vanwege emotionele belangen. Daarmee biedt deze grond meer ruimte dan nu het geval is om op grond van emotionele belangen inzage te krijgen in het medisch dossier van de overledene. De hulpverlener is immers verplicht om inzage aan nabestaanden te verlenen bij een calamiteit of geweld in de zorgrelatie, ongeacht de reden voor inzage. Dit lijkt dus te betekenen dat

Kan het medisch beroepsgeheim vertrouwelijkheid tussen arts en patiënt blijven garanderen?

eerder inzage in het medisch dossier zal moeten worden gegeven aan nabestaanden dan nu het geval is.

Betekenis voor de praktijk

Op dit moment is het nodig dat de nabestaande die inzage vraagt en een beroep doet op de veronderstelde toestemming dan wel op de aanwezigheid van een zwaarwegend belang:

- _ aantoon dat in redelijkheid kan worden aangenomen dat de overledene toestemming zou hebben verleend;
- _ aangevoerde belangen concreet en specifiek stelt;
- _ aantoon dat deze belangen bijzonder zijn en;
- _ aantoon dat de gegevens niet op andere wijze verkregen kunnen worden.

De voorgestelde wetswijziging biedt een drietal wettelijk vastgestelde gronden op basis waarvan inzage in het medisch dossier van de overleden verleend kan worden aan de nabestaanden. Het is echter de vraag of de voorgestelde regeling het voor de praktijk eenvoudiger maakt. Het is bijvoorbeeld niet duidelijk hoe straks omgegaan moet worden met een tegenstrijdigheid waarin sprake is van een calamiteitenmelding door de zorginstelling (op grond waarvan nabestaanden na de wetswijziging recht op inzage houden hebben) terwijl bij leven de patiënt uitdrukkelijk inzage aan familieleden verboden heeft. Anders dan nu het geval is, zal straks in ieder geval eerder inzage verleend moeten worden aan nabestaanden met het vermoeden dat een medische fout is gepleegd wanneer er een calamiteitenmelding is gedaan door de zorgin-

stelling. Om terug te komen op de in de eerste alinea beschreven uitspraak van de rechtbank Limburg is op te merken dat het niet de verwachting is dat de voorgestelde wetswijziging in deze zaak zou leiden tot een andere uitkomst. Dit zou zoals gezegd anders kunnen zijn indien de zorginstelling een calamiteitenmelding of een melding bij geweld in de zorgrelatie zou hebben gedaan. Eenvoudiger lijkt het vooralsnog dus niet te worden. |

Vanwege de beperkte omvang van deze bijdrage wordt niet ingegaan op het inzagerecht na overlijden van de patiënt van (voormalig) vertegenwoordigers en van ouders van een minderjarig kind.

Lidewij Bergsma is advocaat bij Dirkszwager Advocaten en Notarissen.